

Ehdotus kaunokirjallisuuden luokituksiksi

Beghtol, Clare: *The Classification of Fiction. The Development of a System Based on Theoretical Principles*. Metuchen, NJ: Scarecrow Press, 1994. 376 s. ISBN: 0-8108-28228-6

Kaunokirjallisuus ei ole koskaan ollut kovin-kaan suosittu aihe luokitustutkimuksen alueella, vaikka muutamia mielenkiintoisia ehdotuksia kaunokirjallisuuden luokituksiksi onkin laadittu. Vähäistä kiinnostusta selittänee ainakin osittain se, että kaunokirjallisen teoksen tulkintaa pidetään kovin yksilöllisenä suorituksena ja kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua siksi hyvin ongelmallisena. Kuitenkin kaunokirjallisuutta koskevat kysymykset ovat tavallisia ja usein esitettyjä sekä kirjastoissa että muissakin informaatiota välittävissä organisaatioissa. Niinpä onkin ymmärrettävää, että kiinnostus kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun on viime vuosina selvästi lisääntynyt informaatiotutkimuksen piirissä niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Lisääntynyt kiinnostus on myös tuottanut tulosta. Tällaiseksi tulokseksi voidaan kirjata Clare Beghtolin teos *“The Classification of Fiction. The Development of a System Based on Theoretical Principles”*, joka sisältää huolellisesti laaditun ehdotuksen kaunokirjallisuuden luokituksiksi. Tämä ehdotus on nimeltään *“Experimental Fiction Analysis System”* (EFAS).

Beghtol aloittaa teoksensa kuvaamalla viisi aikaisempaa kaunokirjallisuuden luokitusjärjestelmää. Nämä ovat Haighin desimaaliluokitus, Cameronin ja Croghanin genrejärjestelmät, Walkerin fasettiluokitus ja Pejtersenin *“Analysis and Mediation of Publications”* (AMP) järjestelmä. Tanskalaisen Pejtersenin järjestelmä lienee näistä tutuin suomalaisille lukijoille. Kokeillakseen kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun mahdollisuutta Beghtol kuvasi Ursula K. Le Guinin romaanin *“Pimeyden vasen käsi”* käyttäen kaikkia em. järjestelmiä. Hänen mukaansa mikään niistä ei riittänyt kuvaamaan em. romaanin kaikkia elementtejä. Kokeilu osoitti Beghtolin mukaan kuitenkin, että jonkinlainen kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu on mahdollista.

Aiempien järjestelmien rajallisuuden havaittuaan Beghtol pyrki itse kehittämään niitä paremman kaunokirjallisuuden luokituksen. Samankaltaista motivointia oman järjestelmän kehittämiseksi on

luokitustutkimuksen alueella käytetty ennenkin, muistellaanpa vaikkapa Ranganathanin *“Kaksoispisteluoituksen”* tai Blissin *“Bibliografisen luokituksen”* syntyhistorioita. On oikeastaan ilahduttavaa, että tyytymättömyydestä vanhaan nousee yhä jotakin uutta – luokitustutkimuksessakin.

Kaunokirjallisten teosten kuvaamisesta Beghtol löytää sekä yhteisymmärrystä että erimielisyyttä. Jonkinlainen yhteisymmärrys on hänen mukaansa löydettävissä jo siitä, minkälaisia teoksia pidetään kaunokirjallisina teoksina. Samoin lukijat pystyvät yleensä keskustelemaan lukemansa kaunokirjallisen teoksen sisällöstä, vaikka jokainen heistä lukeekin samaa teosta omana lukutapahtumanaan. Erimielisyys kaunokirjallisten teosten kuvaamisessa tulee esiin mm. verrattaessa eri sisällönkuvailujärjestelmien tapaa jäsentää kaunokirjallisuutta. Myös Beghtolin kokeilemat eri luokitusjärjestelmät erosivat toisistaan selvästi sen suhteen, mitkä elementit ne toivat esiin samasta teoksesta.

Oman luokitusjärjestelmänsä kehittämiseksi Beghtol tutki hyvin huolellisesti, mitkä ovat kaunokirjallisissa teoksissa esiintyvät peruskategoriat. Hänen mukaansa ne ovat:

1. henkilöt (characters), olennot, jotka ovat, osallistuvat ja toimivat fiktiivisessä maailmassa,
2. tapahtumat (events), ml. inhimillisen ja ei-inhimilliset tapahtumat ja esiintymiset fiktiivisessä maailmassa,
3. paikka (space), maantieteelliset sijainnit fiktiivisessä maailmassa ja
4. aika (time), ajalliset yksiköt fiktiivisessä maailmassa

Beghtolin mukaan nämä pääkategoriat todennäköisemmin esitetään kuin ollaan esittämättä kaunokirjallisissa teoksissa, joskaan kaikkien neljän pääkategorian ei tarvitse esiintyä samassa teoksessa. Beghtolin tunnistamat pääkategoriat eivät sinänsä yllätä. Ne ovat tuttuja jo Ranganathanin PMEST-ajattelusta. Myös Walker on hyväksynyt ne omaan kaunokirjallisuuden fasettiluokituksensa.

Beghtol keskittyy omassa luokitusjärjestelmässään juuri em. peruskategorioiden esittämiseen. Ne toimivat EFASin pääluokkina. Tämän lisäksi EFAS sisältää myös pääluokan *“muut”*, jota voidaan kuitenkin käyttää vain silloin, jos mitään neljästä pääkategoriasta ei teoksesta löydy. EFAS

sisältää myös aputaulukot luokkien välisten suhteiden esittämiseksi.

EFAS keskittyy korostetusti kaunokirjallisen teoksen aiheen kuvailuun. Tämä valinta on perusteltu ja myös hyväksyttävissä. Kaunokirjallisesta teoksesta ei luokitusjärjestelmän avulla voida koskaan ilmaista kaikkea. Sen avulla voidaan ainoastaan antaa näkökulmia kaunokirjalliseen teokseen. Kun kaikkea ei voida esittää, se, mitä esitetään voidaan valita ja rajata. Beghtolin turvallinen valinta on kaunokirjallisen teoksen aihe. Tämä tarkoittaa kuitenkin sitä, että EFASin avulla ei pystytä vastaamaan sellaisiin kaunokirjallisia teoksia koskeviin kysymyksiin, joissa etsitään esim. tiettyyn genreen (esim. tieteiskirjallisuus, kauhukirjallisuus) kuuluvaa kirjallisuutta tai kirjallisuutta tietyltä maantieteelliseltä alueelta tai tietyltä ajanjaksolta (esim. venäläistä 1800-luvun kirjallisuutta tai amerikkalaista 1990-luvun kirjallisuutta). Tällaisiakin kaunokirjallisuutta koskevia kysymyksiä esitetään.

Beghtol kuvasi EFASilla LeGuinin teoksen ”Pimeyden vasen käsi”. Hänen mielestään EFAS onnistui kuvaamaan ko. teoksen paremmin kuin hänen esittelemänsä viisi muuta kaunokirjallisuuden sisällönkuvailujärjestelmää. Tämän arvion taustalla on Beghtolilla kuitenkin ollut selvä käsitys siitä, että kaunokirjallisista teoksista tulisi kuvata juuri niiden aihe. Vaikka EFAS onnistui teoksen aiheen kuvailussa muita järjestelmiä paremmin, se jätti kertomatta jotakin sellaista, mitä muut järjestelmät toivat esiin. Walkerin fasettiluokitus toi esiin sen, että LeGuinin teos on amerikkalaista 20. vuosisadan kirjallisuutta, ja Pejtersenin AMP-järjestelmä esitti em. teoksen sisältävän yhteiskuntakritiikkiä ja olevan jännittävä. Beghtol kokeili EFASia myös muiden kaunokirjallisten teosten sisällönkuvailuun eikä löytänyt niidenkään aiheiden kuvailussa huomattavia vaikeuksia.

EFAS on kehitetty kaunokirjallisuuden luokittamiseen tietokantoihin, joissa yhdelle ja samalle kaunokirjalliselle teokselle voidaan antaa niin monta

notaatiota kuin halutaan. EFASin omaa kirjainnotaatiota voidaan täydennetään muista luokitusjärjestelmistä (esim. UDC, DDC) otettavilla notaatioilla. Mahdollisuus käyttää muiden luokitusjärjestelmien notaatioita tekee notaatiosta joustavan, mutta hankalan käyttää, kun notaation palasia joudutaan kokoilemaan eri paikoista. Lisäksi EFASin notaatio vaikuttaa melko vaikealta, vaikka se onkin perusteiltaan selkeä ja jopa yksinkertainen. Esimerkiksi ”Pimeyden vasen käsi” saa EFASilla monta riviä pitkä yhdistetty notaation, jossa esim. cj(313) ilmaisee tapahtuma-aikaa (20. vuosisadan jälkeinen aika) ja en(211.6)em(151.2)ej(Gethen) tapahtumapaikkaa (aurinkokunnan ulkopuolella olevaa planeettaa nimeltä Gethen, jossa vallitsee jäinen ilmasto). Pitkien notaatioiden hallinta ei ole aina helppoa informaatioalan ammattilaisille saatikka asiakkaille. Notaation vaikeus on nähdäkseni Beghtolin järjestelmän suurin heikkous.

Beghtol itse toteaa, että lisätutkimusta EFASista tarvitaan. Hänen mukaansa tarvitaan sekä EFASin teoreettisten perusteiden tutkimusta ja arviointia että EFASin testausta testikokoelmalla ja jossakin tiedonhakupohjaisessa järjestelmässä. Itse haluaisin nähdä, miten EFAS toimii käytännössä, miten sen avulla kyetään vastaamaan asiakkaiden kysymyksiin ja miten helppo sitä on käyttää. Teoreettisesti paraskin järjestelmä on kyllin hyvä vain jos se toimii myös käytännössä. On mielenkiintoista nähdä, jääkö EFAS elämään vain teoreettisesti hyvin perusteltuna ehdotuksena kaunokirjallisuuden luokitukseksi vai onnistuuko sen levitä myös käytäntöön. Uskoisin, että siitä olisi käytännössä hyötyä, ei ainoastaan varsinaisessa kirjasto- ja informaatiopalvelutyössä vaan myös esimerkiksi kirjallisuuden tutkimuksen alueella. Clare Beghtol on tehnyt tärkeän ja kaunokirjallisten teosten sisällön jäsentämistä hyvin palvelevan työn, johon soisi tutustuttavan myös Suomessa.

Mirja Iivonen